

О.Г. Романовський

**ІННОВАЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
З ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНОЇ ЕЛІТИ**

Розглянуто сутність інноваційної спрямованості педагогічної діяльності з формування національної гуманітарно-технічної еліти на прикладі НТУ “ХПІ”.

Ключові слова: гуманітарно-технічна еліта, інноваційна спрямованість, педагогічна діяльність, педагогічна майстерність, центр сучасних педагогічних технологій.

Актуальність дослідження та постановка проблеми полягають у тому, що сьогодні перед вищою школою, насамперед перед навчальними закладами системи інженерної освіти, постали принципово нові завдання. Ці завдання полягають у забезпеченні нової якості підготовки фахівців відповідно до суспільних вимог, що викликані кардинальними змінами, характерними для нашого часу.

В основу стратегічного завдання вищої школи покладено необхідність розв’язання актуальних проблем інженерної освіти з урахуванням основних світових тенденцій розвитку перспективних виробничих і соціальних технологій, змін, що відбуваються у характері та організації суспільного виробництва і управління ним та нових суспільних вимог до професійної компетентності, морально-етичних принципів і переконань, життєвих цінностей та ідеалів, а також до професійно значущих особистісних якостей інженерів, які сьогодні більшою мірою визначаються як європейський стандарт (В.Г. Кремень, В.П. Андрущенко, І.Д. Бех, В.Ю. Биков, І.А. Зязюн, В.О. Кудін, В.І. Луговий, Н.Г. Ничкало, В.В. Олійник, І.Ф. Прокопенко, Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ та ін.).

Успішне розв’язання такого справді новаторського, масштабного і вкрай важливого для України завдання, яким є формування національної гуманітарно-технічної еліти, потребує організації і проведення серйозних наукових досліджень. Річ не тільки в тому, що при розробленні та реалізації цієї концепції ми відходимо від традиційного розуміння понять еліти, елітарності, лідерства, прагнемо поєднати і такі, на перший погляд, різні й суперечливі характеристики, як гуманітарне та технічне. Головна складність полягає у тому, що сьогодні ще є багато людей, навіть серед фахівців (як “гуманітаріїв”, так і “технарів”), які не сприймають цієї ідеї, не бачать можливості (а нерідко навіть і доцільності) такого поєднання. Однак потреби життєвої практики все більш настійливо вимагають підготовки саме таких фахівців.

Мета статті вбачаємо розкритті змісту та сутності творчого характеру педагогічних інновацій у формуванні гуманітарно-технічної еліти.

Основна частина роботи. Важливим видається положення про те, що в основі елітаризму є ідея природженої обдарованості людини, наявність у неї таких якостей, які зумовлюють здатність найкращого виконання владних функцій у суспільстві. Соціальна еліта, за твердженням В.П. Андрущенка, є порівняно невеликою групою осіб, яка характеризується, на відміну від “маси”, згуртованістю, гомогенністю, досвідом керівництва, розвинутими міжособовими зв’язками.

Виходячи з цих принципових положень, ми вважаємо, що студентське середовище цілком відповідає визначальним ознакам еліти і тому воно є потенційним джерелом її формування. Так, до речі, завжди й відбувалось, оскільки будь-яку еліту (керівну, політичну, науково-технічну, адміністративну тощо) традиційно складали випускники вищих навчальних закладів, перш за все престижних і переважно інженерно-технічних.

© О.Г. Романовський, 2013

Тому ми й орієнтуємось на формування національної гуманітарно-технічної та управлінської еліти із студентів нашого університету, який є одним з найстаріших технічних закладів освіти в Україні. Університет було засновано 1885 року, і протягом 127 років він готував висококваліфіковані кадри фахівців не тільки для промисловості, а й для науки, культури, державного управління. Багато його випускників і сьогодні очолюють великі, всесвітньо відомі підприємства, наукові установи, державні управлінські структури.

Перш за все варто підкреслити, що такий стратегічний напрям у підготовці сучасних фахівців, як формування гуманітарно-технічної еліти, спрямований не на підготовку відносно вузького елітарного прошарку фахівців, а на "підтягування" кожного випускника до рівня еліти. Цілком зрозуміло, що таке завдання є на порядок більш складним і відповідальним. Проте ситуація з підготовкою кадрів для науково-технічної сфери і особливо сфери управління, їхній професійний рівень, духовність і загальнокультурна підготовка набули сьогодні характеру національної проблеми. Без ефективного її вирішення неможливо сподіватися на швидке соціально-економічне і духовне відродження України та забезпечення її сталого розвитку як сучасної європейської держави.

Безперечно, педагогічне новаторство є умовою розвитку освіти, оскільки воно вносить у нього різного роду новації. Останні виявляються в тенденціях нагромадження видозмін різноманітних ініціатив і нововведень в освітньому просторі. Їхнім наслідком можуть бути як часткові трансформації в змісті освіти й педагогічних технологій, так і глобальні зміни у сфері освіти.

Педагогічні інновації - це актуально значущі й системні новотвори, які само організуються. Виникають вони на основі різноманітних ініціатив і нововведень та стають перфективними для еволюції освіти й позитивно впливають на її розвиток.

На наше глибоке переконання, *органічна цілісність низки заходів передбачає розвиток інноваційного процесу в освіті:*

по-перше, створення організаційно-методичних умов для прийняття й дії різноманітних нововведень.

Надзвичайно важливою справою сьогодні стає завдання суттєвого підвищення рівня *педагогічної компетенції* професорсько-викладацького складу. Адже в умовах постійного зростання обсягів науково-технічної інформації основним резервом і надійним засобом належного її засвоєння студентами є саме педагогічна майстерність викладача. Життя потребує забезпечення високих морально-етичних якостей викладачів вищої школи як основної передумови відповідного їх формування у майбутніх фахівців. Безперечно, вкрай необхідним треба вважати й завдання з оволодіння викладачами сучасними інформаційними технологіями, і глибоке усвідомлення ними необхідності забезпечення єдності навчально-виховного процесу. Крім того, європейська перспектива і приєднання до Болонського процесу потребує також підвищення комунікативної компетенції професорсько-викладацького складу. У зв'язку із цим перед керівництвом освітньої галузі і окремих навчальних закладів постає завдання щодо заохочування вивчення і використання викладачами іноземних мов.

Вважаємо, що рівень педагогічної компетенції професорсько-викладацького складу визначається і рівнем педагогічної творчості (елементарний, оптимальний, евристичний, вищий). А тому виникає питання про *творчість молодих педагогів*, які не мають достатнього соціального й професійного досвіду. Відповіді викладачів-початківців і майбутніх викладачів на відміну від викладачів, які мають певний професійний стаж, здебільшого однозначні: творити може тільки молодий викладач, не обтяжений чужим досвідом. Характерно, що педагогічна творчість у цьому випадку нерідко ототожнюється зі шляхом проб і помилок. Проте твердження молодих викладачів не позбавлено підстав, хоча в ньому й відбивається юнацький максималізм. Це питання у

свою чергу викликає і інші: яке співвідношення педагогічного досвіду й творчості, педагогічної творчості й майстерності?

Педагогічна майстерність - це діяльність педагога на рівні зразків й еталонів, відпрацьованих у практиці й уже описаних у методичних розробках і рекомендаціях.

Майстерність педагога прямо не пов'язана зі стажем його роботи. На відміну від майстерності, педагогічна творчість, як зазначає І.А. Зязюн, це завжди пошук і знаходження нового: або для себе (виявлення педагогом варіативних нестандартних способів рішення педагогічних завдань), або для себе й інших (створення нових оригінальних підходів, окремих прийомів, що перебудовують відомий педагогічний досвід).

Отже, кожен педагог продовжує справу своїх попередників, педагог-творець бачить ширше й значно далі. Кожен педагог так чи інакше перетворить педагогічну дійсність, але тільки педагог-творець активно бореться за кардинальні перетворення, і сам у цій справі є наочним прикладом. Тому підвищення кваліфікації викладачів у нашому університеті стало одним з найважливіших завдань. У рамках чітко налагодженої системи викладачі мають змогу підвищувати кваліфікацію у п'ятнадцяти постійно діючих семінарах, тематика яких охоплює найбільш актуальні проблеми сучасної педагогіки взагалі й інженерної освіти зокрема. Серед них варто назвати насамперед такі семінари:

- “Основи педагогічної майстерності (для молодих викладачів)” (керівники – проф. Романовський О.Г., доц. Панфілов Ю.І.);
- “Людинознавчі основи особистісно орієнтованих освітянських технологій у вищій освіті” (керівник – проф. Зубар Г.П.);
- “Активізація навчального процесу” (керівник – проф. Горілий О.В.);
- “Використання технологій дистанційного навчання у навчальному процесі” (керівник – проф. Кухаренко В.М.);
- “Професійна майстерність викладача фізичного виховання” (керівник – проф. Любієв А.Г.);
- “Інтерактивні технології у викладанні іноземних мов у вищому навчальному закладі” (керівник – проф. Горошко О.І.);
- “Сучасні комп'ютерні технології дослідження елементів складних механічних систем” (проф. Ткачук М.А.) тощо.

З 2010 року на базі методичного відділу університету та кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” діє *Центр Сучасних педагогічних технологій* (керівник *Центру СПТ НТУ “ХПІ”* - проректор з науково-педагогічної роботи, завідувач кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами, член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор О.Г. Романовський).

Центр СПТ створено для розвитку педагогічної майстерності викладачів технічних ВНЗ та інших закладів освіти як найвищого рівня педагогічної діяльності і вияву творчої активності особистості педагога.

Метою діяльності Центру є :

- сприяння розвитку педагогічної культури і педагогічної майстерності викладачів технічних ВНЗ та інших закладів освіти;
- підвищення рівня професійної компетентності викладачів та творчої активності в їхньої професійній діяльності;
- формування індивідуального стилю викладача та розвитку авторських систем;
- формування готовності до запровадження педагогічних інновацій у навчально-виховному процесі підготовки фахівців;

- формування готовності до викладацької діяльності аспірантів та магістрантів інженерно-технічного та економічного профілю.

Основні завдання діяльності Центру СПТ НТУ “ХП”:

- надання оперативної методичної, консультативної допомоги з боку консультантів Центру СПТ і забезпечення умов організованого навчання способам і прийомам реалізації наукових рекомендацій щодо розвитку педагогічної майстерності викладачів непедагогічного профілю;

- формування банку даних про новинки педагогічних ідей у теорії й практиці вищої школи (вивчення, аналіз, узагальнення й систематизація інноваційних педагогічних ідей і технологій з метою застосування їх у навчально-виховному процесі університету);

- проведення наукових психолого-педагогічних досліджень у галузі формування конкурентоздатних фахівців, готовності їх до професійної діяльності в умовах інноваційного розвитку суспільства, а також розвитку педагогічної майстерності викладачів, їхньої професійної культури, особистісно-професійного потенціалу;

- встановлення партнерських відносин із зовнішніми профільними структурами в Україні та інших країнах;

- участь у спільних дослідницьких проектах;

- сприяння організації і виданню наукових публікацій в електронному та друкованих виданнях з питань педагогічної майстерності, готовності до педагогічної діяльності, застосування інноваційних педагогічних технологій у процесі підготовки сучасних фахівців;

- організація, підготовка, координація й участь у всеукраїнських і міжнародних конференціях, семінарах, нарадах, виставках із проблем вивчення й застосування інноваційних педагогічних технологій і ідей.

Основні напрями роботи Центру СПТ:

- просвітництво;

- дослідницька діяльність;

- тренінгові програми;

- наукові публікації з питань педагогічної майстерності, готовності до педагогічної діяльності, застосування інноваційних педагогічних технологій у процесі підготовки сучасних фахівців.

Розкриємо основні напрями роботи Центру СПТ.

Перший напрям – просвітництво і надання оперативної методичної, консультативної допомоги з боку консультантів Центру. *Координація діяльності відповідних підрозділів (кафедр університету), професорсько-викладацького складу всіх кафедр і факультетів університету з питань інноваційних педагогічних ідей і технологій* відбувається завдяки взаємодії заступників деканів факультетів НТУ “ХП”, завідувачів та викладачів, аспірантів і магістрантів кафедр за участі консультантів Центру СПТ: д.пед.н. проф. Ігнатюк О.А., к.пед.н. доц. Підбуцької Н.В., к.пед.н. доц. Воробйової Є.В., к.пед.н. доц. Резнік С.М., к.пед.н. доц. Синельник І.В. відповідно до встановленого порядку переліку закріплених за консультантами факультетів університету. Консультантами підготовлено добірку інформаційних матеріалів з питань педагогічних технологій і інновацій в освіті, яку подано для ознайомлення викладачам кафедр університету. Зв'язок відбувається через заступників деканів з методичної роботи. Після ознайомлення на факультетах і кафедрах університету постійно проводяться методичні семінари, круглі столи, консультації та зустрічі з викладачами та аспірантами для з'ясування стану питання.

На підставі такої спільної діяльності консультантів Центру СПТ та методичних комісій факультетів університету було:

- визначено кращих викладачів, які проводять заняття із застосуванням сучасних педагогічних технологій, серед яких, наприклад за напрямом:

- ігрове проектування – проф. Горілого О. В. (кафедра автоматизованих систем управління); проф. Перевалова Л. І. (кафедра технології жирів та продуктів горіння), проф. Клітного В. В. (кафедра гідропневмоавтоматики), доц. Попову Г. В. (кафедра педагогіки і психології управління соціальними системами);

- сучасні технології створення та використання дистанційних курсів – проф. Кухаренка В. М. (кафедра технічної кріофізики);

- особистісно орієнтовані освітні технології – проф. Зубар Г. П. (кафедра технології полімерних і композиційних матеріалів та покриттів), провідного наукового співробітника Топтигіна О. Л. – (кафедра фізики металів та напівпровідників);

- використання технологій Веб 2.0 – проф. Горошко О. І. (кафедра міжкультурної комунікації та іноземної мови);

- інноваційні технології у навчанні студентів менеджерських спеціальностей – доц. Решетняк О. В. (кафедра фінансів, контролінгу і зовнішньоекономічної діяльності);

- професійна майстерність викладача ВНЗ – проф. Пономарьова О. С. (кафедра педагогіки і психології управління соціальними системами);

- професійна майстерність викладача фізичного виховання – проф. Любієва А. Г. (кафедра фізичного виховання) та багатьох інших.

- організовано проведення показових занять кращих викладачів, що використовують сучасні педагогічні технології, адаптовані до особливостей факультету. Було відзначено активну діяльність викладачів таких факультетів: бізнесу і фінансів, інформатики і управління, енергомашинобудівного, електромашинобудівного, технології неорганічних речовин, технології органічних речовин, фізико-технічного та ін.

Заходи, спрямовані на вдосконалення педагогічної майстерності викладачів університету, не обмежуються тільки проведенням постійно діючих семінарів. Консультанти Центру СПТ – це викладачі кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами.

З метою формування готовності до викладацької діяльності аспірантів та магістрантів інженерно-технічного та економічного профілю до навчальних планів введено вивчення низки навчальних дисциплін.

Так, такі дисципліни як “Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності” (30 лекц. год.) та “Методи викладання технічних дисциплін ” (30 лекц. год.) викладаються слухачам магістерських програм.

Для аспірантів першого року навчання викладається дисципліна “Основи педагогіки вищої школи” (32 лекц. год.), головна мета якої є формування готовності аспірантів до викладацької діяльності.

Варто зазначити, що викладачі означених дисциплін постійно поліпшують зміст лекційних курсів, практичних та семінарських занять відповідно до проблем сучасного розвитку теорії та методики професійної освіти, формування професійної компетентності випускників ВНЗ, їх готовності до особистісно-професійного самовдосконалення, інноваційних педагогічних ідей і технологій в контексті підвищення якості підготовки сучасних фахівців (проблемний підхід, діалоговий підхід, ігрове моделювання, тестування, запровадження технологій педагогічної взаємодії суб’єктів освітнього процесу тощо).

Формування банку даних **про розроблення інноваційних педагогічних технологій і впровадження** їх у навчально-виховний процес університету відбувається шляхом опитування серед магістрантів та аспірантів університету.

Так, за результатами опитувань стосовно педагогічних технологій, які були застосовані викладачами під час їхнього навчання в університеті, можна зазначити:

1. Студенти та аспіранти зазначили досить цікаві ділові та рольові ігри, які були проведені з ними, завдання щодо самопрезентацій, аналіз конкретних ситуацій, цікаві, творчі завдання, дискусії з актуальних та неоднозначних тем, екскурсії, застосування дистанційних технологій, презентацій на лекціях та семінарах, проведення занять студентами у ролі викладачів тощо.

2. Більшість респондентів зазначила, що активні методи навчання є найбільш цікавими у навчанні, ці завдання найбільше сподобались студентам. У той же час деякі з них зазначили, що іноді виникали труднощі, особливо при самотійному засвоєнні навчального матеріалу дисциплін, що вивчалися через застосування дистанційних технологій. Студенти зазначили, що їм складно розуміти матеріал та не вистачає спілкування із викладачами.

3. Значна кількість респондентів висловила побажання, щоб викладачі більшою мірою застосовували активні методи навчання, експериментували під час навчального процесу та використовували більш різноманітні методи навчання, аргументуючи це тим, що навчальний процес у цьому випадку не тільки більш цікавий, але й дозволяє краще та глибше засвоювати навчальний матеріал.

Розвиток інноваційного процесу в освіті передбачає, по-друге, створення творчої атмосфери в освітньому просторі університету, культивування інтересу в педагогічному співтоваристві до ініціатив і нововведень;

Дійсно, педагогічна діяльність - процес постійної творчості. Але, на відміну від творчості в інших сферах (наука, техніка, мистецтво), творчість педагога не ставить за мету створення соціально цінного нового, оригінального, оскільки його продуктом завжди залишається розвиток особистості. Звичайно, творчо працюючий педагог, а тим більше педагог-новатор, створює свою педагогічну систему, але вона є лише засобом для одержання найкращого в даних умовах результату.

Відомо, що протягом тривалого часу Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут" є одним з лідерів вищої технічної освіти в Україні. Проведення міжнародних науково-практичних, науково-методичних конференцій і семінарів стало регулярним, до нашого університету приходять учитися і викладачі з інших вищих навчальних закладів міста, і шкільні вчителі. Їм допомагають нагромаджений в університеті величезний досвід методичної роботи, нові освітні технології. Серед таких заходів треба перш за все зазначити міжнародні наукові конференції: Кримські педагогічні читання (2000-2003, 2008, 2010, 2013 рр.); "Творча особистість у системі неперервної професійної освіти" (16-17 травня 2000 р.), "Формування національної гуманітарно-технічної еліти" (23-24 травня 2002 р.), "Управління великими соціальними системами та гуманітарно-технічна еліта" (22-23 травня 2003 р.), "Гуманітарно-технічна еліта та управління великими соціальними системами" (26-27 травня 2004 р.), "Переяславська Рада, її історичне значення та перспективи розвитку східнослов'янської цивілізації" (2006-2012 рр.), "Роль літератури у формуванні гуманітарно-технічної еліти України та Росії" (2006-2012 рр.), "Простір літератури – шлях до миру, згоди та співробітництва між слов'янськими народами" (2006-2012 рр.), щорічні – "Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я", Міжвузівські школи-семінари "Інноваційні педагогічні технології у вищій школі" та ін.

Окремо хотілося б зупинитися на дослідницькій діяльності, яка висвітлює другий напрям діяльності Центру СПТ. Проведення наукових психолого-педагогічних досліджень у галузі формування конкурентоздатних фахівців, готовності їх до професійної діяльності в умовах інноваційного розвитку суспільства, а також розвитку педагогічної

майстерності викладачів, їхньої професійної культури, особистісно-професійного потенціалу.

Науковий доробок висвітлений у захищених дисертаційних роботах викладачів та аспірантів кафедри ППУСС:

- на здобуття доктора педагогічних наук - 1 (О.А. Ігнатюк, 2010);

- на здобуття кандидата педагогічних наук – 15 (М.В.Фоміна, 2005, О.М.Лапузіна, 2006, С.М. Резнік, 2006, Н.В. Підбуцька, 2008, Є.В. Воробйова, 2010, Л.М. Грень, 2010, В.В. Орел, 2011, Л.М. Рябченко, 2011, Ю.Г. Чебакова, 2011, Т.В. Гура, 2011, Т.О. Бутенко, 2011, Н.Ю. Северина, 2012, А.О. Тиняков, 2013, Ю.В. Дишлева, 2013, М.П. Згурська, 2013 р.);

- на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук - знаходиться на розгляді у спецраді – 1 (І.А. Сладких, 2013);

- на здобуття кандидата психологічних наук – 2 (Ж.Б. Богдан, 2012, М.В. Петренко, 2012).

Другий напрям роботи Центру СПТ - сприяння створенню умов для ознайомлення професорсько-викладацького складу університету з результатами психолого-педагогічних досліджень (*науково-практичні й методичні дослідження викладачів і співробітників університету у царині теорії й методики професійної освіти*), обґрунтування доцільності їхнього впровадження, розвиток на цій основі потреби в застосуванні наукових результатів на практиці. Серед таких заходів варто перш за все зазначити:

1. Організацію та проведення міжнародних наукових конференцій:

▪ “Педагогіка вищої школи ХХІ століття та формування національної гуманітарно-технічної еліти” (V Кримські педагогічні читання, 2010 р.);

▪ “Нові педагогічні технології в освіті та формування гуманітарно-технічної еліти” (VI Кримські педагогічні читання 21.05-24.05.2013 р.);

▪ “Переяславська Рада, її історичне значення та перспективи розвитку східнослов'янської цивілізації” (2010-2012 рр.);

▪ “Роль літератури у формуванні гуманітарно-технічної еліти України та Росії” (2010-2012 рр.);

▪ “Простір літератури – шлях до миру, злагоди та співробітництва між слов'янськими народами” (2010-2012 рр.);

▪ щорічна школа-семінар “Сучасні педагогічні технології в освіті” (2010-2013 рр.);

▪ щорічна Міжнародна науково-практична конференція “Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я” (2010 - 2012 рр.);

▪ щорічна Міжнародна науково-теоретична студентська конференція “Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес” (2010 - 2013 рр.);

▪ Всеукраїнська науково-практична конференція “Кирпичовські читання з історії науки і техніки” (14 листопада 2012 р.);

▪ Міжнародна науково-практична конференція “Спадщина М.В.Ломоносова – історія та сучасність” (17 листопада 2012 р.).

2. Проведення семінарів на базі методичного відділу НТУ “ХП”.

3. Проведення викладачами кафедри ППУСС науково-дослідних робіт з проблем теорії та методики професійної освіти, керівництво роботою аспірантів з виконання дисертаційних досліджень.

4. Проведення відкритих попередніх захистів кандидатських дисертацій на кафедрі ППУСС з проблем теорії та методики професійної освіти.

5. Участь професорсько-викладацького складу кафедр і факультетів у засіданнях Методичної Ради університету та засіданнях Вченої Ради НТУ “ХП”, де на порядку

денному обговорюються найважливіші питання підвищення якості професійної підготовки сучасних фахівців.

6. Інформування викладачами викладачів кафедри ППУСС членів спеціалізованих рад щодо новацій у професійній підготовці сучасних фахівців

Розвиток інноваційного процесу в освіті передбачає по-третє, *ініціювання розроблення, проектування педагогічних систем, моделей підготовки майбутніх професіоналів і механізмів їхньої всебічної апробації, впровадження й підтримки.*

Педагогічна діяльність, як і будь-яка інша, має не тільки кількісну міру, але й якісні характеристики. Зміст й організацію педагогічної праці можна правильно оцінити, лише визначивши рівень творчого ставлення педагога до своєї діяльності, що відбиває ступінь реалізації їм своїх можливостей при досягненні поставлених цілей. Творчий характер педагогічної діяльності тому є найважливішою її об'єктивною характеристикою. Вона обумовлена тим, що різноманіття педагогічних ситуацій, їхня неоднозначність, потребують варіативних підходів до аналізу й рішення завдань, які впливають із них.

Відомо, що розвиток свідомості й творчих параметрів людини відбувався шляхом від простого споглядання до глибокого пізнання дійсності й лише потім - до її творчого перетворення. Рівною мірою це стосується й еволюції свідомості та діяльності педагога. У цей час твердження про те, що педагогічна діяльність є за своєю природою творчою, стало тривіальним. Однак не менш відомо, що як у некваліфіковану, традиційно нетворчу працю працівник може внести елемент творчості, так і навпаки - педагогічну діяльність можна будувати за шаблоном, позбавивши її властивого їй творчого початку.

Сьогодні диктує необхідність впровадження ідеї неперервної професійної освіти, яка посідає важливе місце серед сучасних прогресивних освітніх ідей, спрямованих на забезпечення сталого розвитку нашого суспільства. До найбільш характерних особливостей неперервної освіти сьогодні відносять: по-перше, фундаменталізацію освіти; по-друге, випереджаючий характер освіти; по-третє, збільшення доступності освіти для населення; по-четверте, технологічність освіти.

Цілком зрозуміло, що *фундаменталізація* освіти спрямована на формування системного мислення, цілісної картини світу; *збільшення доступності всіх видів освіти для населення забезпечується* як дистанційним навчанням та впровадженням різних телекомунікаційних технологій; *технологічність освіти* приводить до значущості етапів самоосвіти, принципу індивідуалізації навчання, підвищення ролі засобів навчання; *випереджаючий характер освіти* орієнтує особистість на майбутнє, на умови майбутньої професійної діяльності в інноваційних умовах розвитку суспільства, а перед педагогами і дослідниками окреслює нові напрями в педагогічних дослідженнях, які спрямовані перш за все на розв'язання певних протиріч, що виявляються на рівні концептуалізації освіти; мети підготовки майбутніх фахівців; а також на визначенні змісту і технологій інноваційної підготовки сучасних професіоналів.

Третій напрям діяльності Центру СПТ пов'язаний із проведенням тренінгових програм. Проведення тренінгових програм має за мету впровадження та використання переважно сучасних підходів, спрямованих на виховання та розвиток конкурентоспроможної особистості майбутнього фахівця. Одним з таких напрямів є організація та робота психолого-педагогічного кіноклубу в НТУ "ХП" (організатор і модератор – к. психол.н., доц. Попова Г. В.). Одним із головних завдань є формування професійної спрямованості та готовності до професійної діяльності студентів університету. Такі заходи є циклічними. Хотілося б зазначити, що засідання кіноклубу у 2013 році вже відбуваються у будівлі нової бібліотеки - комфортабельному сучасному приміщенні, яке приваблює відвідувачів не тільки сучасним дизайном, але й технічним оснащенням. До

роботи кіноклубу залучаються студенти-психологи всіх курсів, викладачі університету та в ролі експертів виступали викладачі кафедри ППУСС (д.пед.н. проф. Ігнатюк О. А., к.психол.н. проф. Черкашин А. І., к.психол.н. доц. Панфілов Ю. І., к.психол.н. проф. Фурманець Б. І.), так і фахівці інших ВНЗ.

Четвертий напрям діяльності Центру СПТ пов'язаний із сприянням організації і виданням наукових публікацій в електронному та друкованих виданнях з питань педагогічної майстерності, готовності до педагогічної діяльності, застосуванням інноваційних педагогічних технологій у процесі підготовки сучасних фахівців.

У 2010-2013 рр. на кафедрі ППУСС було видано наукові публікації з питань педагогічної майстерності, готовності до педагогічної діяльності, серед яких: 8 монографій, 5 підручників, 10 навчальних посібників, 11 навчально-методичних посібників, 7 текстів лекцій та багато інших наукових видань. Варто назвати тільки деякі з них:

- *Інженерна психологія у системах “людина-машина”: підручник / О.Г.Романовський, Б.І.Фурманець, Ю.І.Панфілов. - Харків : НТУ “ХПІ”, 2012.-336 с. Гриф надано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (лист № 1/11-8042 від. 28.05.2012р.)*

- *Пономарьов О.С., Касьянова О.М. Моделювання діяльності фахівця: підручник / О.С. Пономарьов, О.М. Касьянова – Харків: НТУ “ХПІ”, - Харків: Видавництво ФОП Тагаєв П.О., 2011. – 236 с.*

- *Карамушка Л.М., Романовський О.Г., Філь О.А., Михайленко В.О., Васильєва І.Г. Технологія формування команд в організаціях: навч. посіб. / Л.М.Карамушка, О.Г. Романовський, О.А. Філь [та ін.]. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2011. – 184 с. Гриф № 1/11-4079 від 25.05.2011 р.*

- *Романовський О.Г., Михайличенко В.Є., Грень Л.М. Педагогіка успіху: підручник / О.Г. Романовський, В.Є. Михайличенко, Л.М. Грень. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2011. – 368 с. Гриф надано Міністерством освіти і науки України, лист № 1/11—6291 від 12.07.10 р.*

- *Педагогіка успеха : учебник/ А.Г.Романовский, В.Е.Михайличенко, Л.Н.Грень. - Харків: НТУ “ХПІ”, 2012. – 372 с. - На рус яз. Гриф № 1/II-2637 от 28.02.2012.*

- *Логіка інженерної діяльності : підручник / С.М. Пазиніч, О.С. Пономарьов, Л.Л.Товажнянський. – Харків : НТУ “ХПІ”, 2012. - 480с. Гриф надано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України як підручник для студентів вищих навчальних закладів (лист № 1/11-4129 від 27.03.2012).*

- *Пономарьов О.С., Романовський О.Г., Ігнатюк О.А., Згурська М.П. Професійна культура викладача. – Харків, НТУ “ХПІ”, 2011. - 198 с. (навч. посіб., затверджений Вченою радою НТУ “ХПІ”).*

- *Романовський О.Г., Пономарьов О.С., Ігнатюк О.А., Резнік С.М., Підбуцька Н.В., Гура Т.В., Беляєва Л.В, Воробйова Є.В. Формування психологічної готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності (монографія). – Харків: Видавець Савчук В.К., 2011. - 336 с. (монографія, затверджена Вченою радою НТУ “ХПІ”).*

- *“Сучасні педагогічні технології в освіті”: збірник наукових праць / за ред. О.Г. Романовського, Ю.І. Панфілова. - Харків: НТУ “ХПІ”, 2012. - 224 с. (за підсумками X міжвузівської школи-семінару НТУ “ХПІ”).*

- *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. - Харків: НТУ “ХПІ”, 2010- 2013 рр. (щоквартальне наукове видання України).*

- *Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції “Переяславська Рада та перспективи розвитку східнослов'янської цивілізації”. - Харків: НТУ “ХПІ”. – 2010.*

• Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції “Переяславська Рада та перспективи розвитку східнослов’янської цивілізації”. - Харків: НТУ “ХПІ”. – 2011.

• Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. - Харків: НТУ “ХПІ”, 2010- 2013. *(щоквартальне фахове наукове видання України.*

Розвиток інноваційного процесу в освіті передбачає, по-четверте, *інтеграцію найбільш перспективних нововведень продуктивних проектів у реально діючі освітні системи і переведення спроектованих інновацій у режим постійно діючих експериментальних навчально-освітніх установ.*

Твердження про те, що людина живе доти, поки вчиться, у сучасних умовах набуває особливого значення. Для розвитку будь-якого суспільства виникає потреба в особистостях, причому творчих. Особливо гостро постає це питання перед суспільством, що здійснює трансформаційні демократичні перетворення. Таких фахівців, молодих, з якісною професійною і гуманітарною підготовкою, високими моральними цінностями і принципами, глибокими знаннями природи людини, їхніх ресурсів та можливостей, які прагнуть до максимального розкриття і реалізації власного потенціалу, потрібно розглядати як представників гуманітарно-технічної еліти, а їхнє формування-як найважливіший напрям сучасної вищої школи.

Сучасний розвиток суспільства має свої особливості. Не можна не зазначити, що сучасна інженерна діяльність все більше ускладнюється. Розширилися їхні функції. Так, залежно від профілю інженера (наприклад, технологічного, механічного, економічного), збільшилася частка управлінської функції - до 18-21 %, організаційної - до 16-22 %, комунікативної - до 12-27 %, діагностичної функції до 18-32 %. Тобто ці зміни мають знайти відбиття у змісті фахової підготовки. Отже, виникає необхідність вдосконалення змісту професійної підготовки.

Сьогодні значно підвищилися вимоги до випускників вищих навчальних закладів. На ринку праці потрібні не просто спеціалісти, а фахівці, професіонали своєї справи. Не має сумніву, що випускники вищих технічних навчальних закладів опановують обрану спеціальність за фахом на достатньо високому рівні у відомих спеціалістів у своїх галузях науки. Проте під час працевлаштування і при виконанні професійних обов’язків молодий спеціаліст дуже часто стикається з певними проблемами щодо сформованої готовності до професійної діяльності. Нерідко молодий фахівець не може вписатись у колектив, спілкуватися в колективі, викласти свою думку, ефективно брати участь у виробничих нарадах, доводити свої ідеї. У нього часто не вистачає умінь запобігати виникненню складних виробничих ситуацій, знаходити компромісні рішення проблем під час виникнення конфліктних ситуацій. Тому усуненню цих недоліків мають допомогти інноваційні зміни у змісті освіти, а саме: впровадження відповідних інтегрованих навчальних дисциплін, які значною мірою належать до суспільно-гуманітарного блоку.

З 2001 року в Національному технічному університеті “Харківський політехнічний інститут” в навчально-виховний процес підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавр, спеціаліст, магістр було впроваджено 12 розроблених інноваційних курсів з психолого-педагогічних та управлінських дисциплін: “*Теорія та практика управління соціальними системами*”, “*Психолого-педагогічні основи викладацької діяльності*”; “*Основи управління соціальними системами*”; “*Психологія управління*”; “*Управлінська культура керівника*”; “*Психолого-педагогічні основи управлінської діяльності інженера*”; “*Управління розвитком соціально-економічних систем*”; “*Сучасні управлінські технології*”; “*Психологія життєвого успіху*”; “*Філо-*

софія життєвого успіху”, “Організаційна поведінка”; “Філософські проблеми екології”. Розроблено новий курс “Педагогіка успіху”, який введений з цього року до бакалаврської програми підготовки студентів за спеціальністю “Психологія” та магістерської підготовки студентів спеціальності “Педагогіка вищої школи”.

Отже, знання становлять основу теоретичної підготовки студентів. Вони тільки тоді будуть професійно придатними, якщо будуть засвоєні і прийняті ними, коли на основі розрізненої у відповідному розумінні інформації змінюється і ускладнюється їхній світогляд, соціальні позиції в цілому і професійні в тому числі.

Вважаємо, що розроблення і впровадження нових психолого-педагогічних та управлінських дисциплін у фаховій підготовці в умовах технічного університету сприяє набуттю майбутніми фахівцями відповідної ієрархії системи знань.

У психолого-педагогічній та управлінській підготовці майбутніх фахівців в умовах технічного університету зроблено особливий наголос на розвитку тих умінь, які знадобляться особистості як у професійній діяльності, так і в життєдіяльності взагалі. Серед них *комунікативні та організаторські вміння; уміння розуміти вчинки співробітників і передбачити їхню поведінку; досягати повного розуміння з колегами; уміння запобігати конфліктам у спілкуванні; ефективно працювати в команді, здійснювати керівництво персоналом на будь-якому рівні управління; ефективно працювати із діловою документацією; готувати і проводити публічні виступи; проводити наради.*

Професійна діяльність не може здійснюватися без високого рівня розвитку в інженера комунікативних та організаторських здібностей. Керівнику необхідно швидко орієнтуватися в обставинах, чітко їх аналізувати і швидко приймати рішення. Для нього стає досить важливим опанувати знання у галузі психології, педагогіки, управління, без яких стає неможливим визначення індивідуальних особливостей психіки кожного співробітника; розуміння мотивів різноманітних дій і вчинків колег; вибір правильної тактики поведінки; прогнозування і попередження прояву кризових ситуацій; розроблення стратегії та впровадження тактики на успіх у професійній діяльності.

Отже, розроблення та впровадження інноваційних психолого-педагогічних та управлінських спецкурсів в НТУ “ХПІ” сприяло тому, що підвищився рівень соціально-психологічної та управлінської компетентності наших випускників. Про це свідчать відгуки як випускників, так і працедавців, листи подяки, що отримують кафедри, які здійснюють фахову підготовку в нашому університеті.

Таким чином, наведені результати дослідження проблеми впровадження педагогічних інновацій у формування національної гуманітарно-технічної освіти дозволяють дійти **висновків**. Така підготовка цілком відповідає сучасним суспільним вимогам до професійної компетенції та особистісних якостей фахівця і є проявом подальшої реалізації і конкретизації стратегічного завдання вищої школи - гуманізації та гуманітаризації інженерної освіти, забезпечення її індивідуалізації, особистісної та діяльнісної орієнтації.

Педагогічне новаторство є умовою розвитку освіти, оскільки воно вносить у неї різного роду новації. Останні виявляються в тенденціях нагромадження видозмін різноманітних ініціатив і нововведень в освітньому просторі. Їхнім наслідком можуть бути як часткові трансформації в змісті освіти й педагогічних технологій, так і глобальні зміни у сфері освіти.

Відповідно до логіки розвитку науково-технічного і соціального прогресу формування гуманітарно-технічної еліти передбачає регулярне оновлення змісту і технологій фундаментальної, загальноінженерної, спеціальної, психолого-педагогічної та управлінської підготовки. Ефективну психолого-педагогічну й управлінську підготовку можуть забезпечити розроблення і використання нових освітніх технологій, у першу

чергу широка інформатизація навчально-виховного процесу і активні методи навчання. Успішна реалізація складних і відповідальних завдань з підготовки національної гуманітарно-технічної еліти неможлива без цілеспрямованого постійного підвищення професійного і загальнокультурного рівня професорсько-викладацького складу та його педагогічної майстерності.

Список літератури: 1. Андрущенко В.П. Історія соціальної філософії (Західноєвропейський контекст): [підручник для студентів вищих навчальних закладів] / Андрущенко В.П.- К.: Тандем, 2000. - 416 с. 2. Формування психологічної готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності: монографія (за заг. ред. О.Г. Романовського та О.С. Пономарьова). – Харків: Видавець Савчук В.К., НТУ “ХПІ”, 2011. – 336 с. 3. Сучасні педагогічні технології в освіті: збірник наукових праць / за ред. О.Г. Романовського, Ю.І. Панфілова. - Харків: НТУ “ХПІ”, 2012. - 224 с.

Bibliography (transliterated): 1. Andrushhenko V.P. Istorija social'noї filosofii (Zahidnoevropejs'kij kontekst): [pidruchnik dlja studentiv vishhih navchal'nih zakladiv] / Andrushhenko V.P.- K.: Tandem, 2000. - 416 s. 2. Formuvannja psihologichnoї gotovnosti majbutnih fahivciv do profesijnoї dij'al'nosti: monografija (za zag. red. O.G. Romanov'skogo ta O.S. Ponomar'ova). □ Harkiv: Vidavec' Savchuk V.K., NTU “HPI”, 2011. – 336 s. 3. Suchasni pedagogichni tehnologii v osviti: zbirnik naukovih prac' / za red. O.G. Romanov'skogo, Ju.I. Panfilova. - Harkiv: NTU “HPI”, 2012. - 224 s.

УДК 378

А.Г. Романовский

ИННОВАЦИОННАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО ФОРМИРОВАНИЮ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГУМАНИТАРНО- ТЕХНИЧЕСКОЙ ЭЛИТЫ

Рассмотрена сущность инновационной направленности педагогической деятельности по формированию национальной гуманитарно-технической элиты на примере НТУ “ХПІ”.

Ключевые слова: гуманитарно-техническая элита, инновационная направленность, педагогическая деятельность, педагогическое мастерство, центр современных педагогических технологий.

UDC 378

O. Romanovskyi

INNOVATIVE ORIENTATION OF PEDAGOGICAL ACTIVITY ON THE FORMATION OF NATIONAL HUMANITARIAN AND TECHNICAL ELITE

The essence of innovative orientation of pedagogical activity on the formation of national humanitarian and technical elite is considered on the example of NTU “KhPI”.

Keywords: humanitarian and technical elite, innovative orientation, pedagogical activity, pedagogical skills, the center of modern educational technologies.

Стаття надійшла до редакційної колегії 30.05.2013